

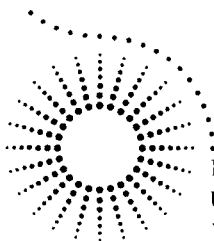
Ústav germánských studií

Posudek na rigorózní práci
Mgr. Markéty Hájkové

Das Frühwerk Libuše Moníkové als Spiegel des kollektiven Gedächtnisses
Praha: FF UK, 2009, 118 s.

Libuše Moníková (1945-1998) patří k německy píšícím autorům, jejichž analýza v posledním období v českém literárním germanistickém kontextu nabývá primárně na důležitosti. (Toto stále ještě nelze potvrdit o autorčině zařazení do českého literárního kontextu.) Předkládaná rigorózní práce přispívá k již započatému českého diskursu (z jeho výstupů zdůrazňuji alespoň českobudějovickou germanistickou konferenci s publikací *Hinter der Fassade: Libuše Moníková. Beiträge der Internationalen germanistischen Tagung Budweis 2003, Wien 2005*, či disertační práci Květoslavy Horáčkové *Libuše Moníková, německá spisovatelka s českým srdcem, která byla obhájená v Brně v roce 2001 a představila Moníkovou v nejširším kontextu, a je tedy vlastně první ucelenou monografií o ní*) rozbohem dvou prvních děl Libuše Moníkové z hlediska teoretického diskursu o kolektivní paměti.

Práce vychází z teze, zda je v raných textech Libuše Moníkové *Újma* (Eine Schädigung, 1981) a *Pavana za mrtvou infantku* (Pavane für eine verstorbene Infantin, 1983) zakomponována kolektivní paměť a zda je kolektivní paměť českou či obecně evropskou. Vychází přitom z moderního evropského diskursu o kolektivní paměti, jak ji už v polovině století zformuloval francouzský Maurice Halbwachs ve své průlomové publikaci *La mémoire collective* (Paříž 1950) a v německém prostředí zásadně rozpracoval Jan Assmann, který v rozboru raných vyšších kultur termín kolektivní paměť diferencuje na paměť komunikativní a kulturní (*Kreatur und Gedächtnis*, 1988; *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*, 1992). Assmannova teorie je nejnávlivnější teorií paměti v německé literární vědě od konce osmdesátých let proto, že Halbwachsovu teorii rozšiřuje o mediální formy, které mu kolektivní paměť dovolují rozlišit na paměť komunikativní, spočívající převážně v ústní tradici, a na paměť kulturní, jejímž základem však není jen písemné zachycení událostí, ale i rituály, mýty a znakové systémy jednotlivých společností, které v obecně uchovávané paměti nastupují po tzv. plynulé mezeře (floating gap) a zásadním způsobem přispívají ke kolektivní sebedefinici ujišťující se o identitě. Tu pak Assmann označuje za formativní stránku kolektivní paměti. Její normativní stránka, zastoupená otázkou po smyslu konání definovaného kolektivu, pak tomuto kolektivu zprostředkovává normy chování a vědomí o potřebě nasměrování kolektivu. Celou teorii pak modelem „míst paměti“ dotvořil francouzský sociolog Pierre Nora, který ve svém díle *Mezi historií a pamětí* z osmdesátých let přiřazuje každé myšlence i konkrétní předmětnost, jak ji už v antice používali Cicero nebo Quintilianus („každou myšlenku je třeba spojit s předmětem v domě“), a pokusil se o jakýsi inventář francouzských „míst paměti“ jako základny pro definici francouzské identity. Z původních Halbwachsových představ o kolektivní paměti lidstva se pak postupuje pozvolna ke konkrétní kolektivní paměti jednotlivých (národních)

Ústav germánských studií

společnosti. V této souvislosti je třeba zmínit monumentální třísvazkové dílo o německých „místech paměti“ Deutsche Erinnerungsorte z roku 2001.

Této problematice jsou věnovány zhruba dvě třetiny práce, v které využitím popsaných modelů kolektivní paměti a vzpomínkových míst doktorandka rozebírá oba romány s uvedením, jakými literárními prostředky jsou reflektovány – alegorií a symbolem na straně jedné, intermedialitou a intertextualitou na straně druhé, které umožnily prolínání leckdy chudého románového děje s nejrůznějšími oblastmi lidského vědění, v tomto případě hlavně s pasážemi a průzory do české historie a současnosti, jejichž úloha v jinojazyčném prostředí byla chápána různě (od nadšeného přijetí po kategorické odmítnutí). V prvním románu, samotnou autorkou věnovanému Janu Palachovi (i hlavní postava se jmenuje Jana), se jím stávají postava Jana Palacha a události 21. srpna 1968 v tehdejší Československu, v druhém pak tzv. vzpomínková místa poražených, jímž je myšlen český národ: mnichovský diktát 1938, jaltská konference, rok 1968, hlavně pak postava pražského rodáka Franze Kafky (hlavní postava se jmenuje Franzine). Vzpomínková místa pomáhá vyvolávat i hudba: Ravelova Pavana za zemřelou infantku a Petterssonova Symfonie č. 6. V podrobné analýze obou textů s využitím četných citátů zkoumá doktorandka, jak se v nich odrážejí představené koncepty kolektivní paměti a pokouší se určit, jakého druhu jsou: specificky česká kolektivní paměť, nebo kolektivní paměť sdílená i ostatními evropskými národy? Tvorba Libuše Moníkové, jejíž nedílnou součástí česká národní historie bezesporu je, ovšem v podání jinému než českému publiku, k takovému srovnání přímo vybízí. Doktorandka dochází k logickému závěru, že specificky českou kolektivní paměť včetně jejích míst reprezentují v raných textech kněžna Libuše, Vyšehrad, husitství nebo národní obrození, čemuž odpovídá i jejich literární zachycení, které má v mnohých případech velmi didaktický a vysvětlující ráz. Součástí obecně sdílené kolektivní evropské paměti pak jsou události roku 1968, postava Jana Palacha a samozřejmě i postava Franze Kafky.

Za přínos práce považují i kapitolu o zařazení Libuše Moníkové do kontextu německé literatury, o který se již delší dobu vedly dlouhé diskuse. Jsou autoři typu Moníkové autory exilovými či tzv. migranty? Doktorandka ji na základě vcelku vyřešeného diskursu přiřazuje k tzv. migrantské literatuře, silnému proudu současné německé literatury, jak byla literární vědou profilována v devadesátých letech (Heidi Rösch, Klaus-Peter Walter, i ve sborníku pražské konference o migrantské literatuře Schenk/Todorow/Tvrdíková: Migrationsliteratur). V textu ruší nesprávné historické používání německých výrazů böhmisch a tschechisch (s. 55, 88) i nesprávná transkripce ruského jména Brežněv na Brežnev místo obvyklého Breshnev.

Rigorózní práce Mgr. Markéty Hájkové je přínosem bádání o Libuši Moníkové nejen zvoleným tématem, ale i zvoleným jazykem práce, kterým je němčina. Jistě přispěje k probíhajícím diskusím o německé migrantské literatuře, proto ji vřele doporučuji k obhajobě.

V Praze 10.11.2009

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav germánských studií
Praha 1, nám. Jana Palacha 2, 116 38

Doc. PhDr. Milan Tvrdíková, CSc.